

*Hågkomster och minnen
från Norden till Hörlinge*

av

Hans Adamsson

Sommaren 2002

Nedanför lien rann en bäck under vägen i en trumma på sin väg mot ån och där kan man tänka sig att Pukehus invånare en gång i tiden vattnat sina husdjur. Nu fanns endast en liten boningslänga kvar och dess siste hyresgäst blev plåtslagare Karl Johnsson med familj. Hur idyllisk boplatsen än kunde te sig i grönskan hade byggnaden tjänat ut och när trädgårdsmästare Axel Hansson köpte torpet år 1935 revs den och ett nytt större hus blev byggt en trappa upp så att säga. Han byggde sedan sina växthus närmare ån.

När åfåran fick ny sträckning från Mölleröd tillkom ny bro för järnvägen, men oj vilken stilskillnad.

Vid den gamla Skansabron bytte marken ägare och på en kulle invid vägen låg Söderdahls torp med barnrik familj där alltid någon kom ut och hyssjade på gårdvaren när någon kom förbi och den gav skall. Söderdahl och äldste sonen Erik liksom Karl Johnsson arbetade på Hässleholms Verkstäder. Korsvägen mot Vankiva till höger användes ofta av hårdtränande idrottsmän och kallades "gubbarundan".

Skansabron

Vägen till vänster gick till Mölleröd förbi Karl Holmbergs vid järnvägsövergången. Han var ordningsvakt vid dansbanan och synnerligen effektiv sådan. Det var omkring år 1930 som aktiviteterna kring den vackra ekebacken tog sin början med fotbollsplan på västra sidan och dansbana på sluttningen ner mot ån.

Karl Holmbergs

Mölleröds slottsruin

Vilka som hade äran att representera Finja i fotboll vid den tiden framgår av följande laguppställning från mål:

		Nils Björnsson		
	Kurt Dahlén		Bertil Hörberg	
Erik Neuman		Folke Andersson		Stig Ströander
	Birger Nyman		Torsten Hagren	
Ove Johansson		Moll Persson		Olle Hagren

Dansen började när björkarna slagit ut på våren och höll på i veckosluten in i kräftans tid. Om det var idrottsföreningen i Finja som startat festligheterna här på 20-talet så kom I F Kamraterna från Hässleholm in i bilden i mitten av 30-talet och hyrde in sig på lediga helger. Från att ha varit sporadiska festligheter blev det sammankomster varje helg på sommaren. Den som så småningom höll i organisationen verkade vara Eric Leandersson, IFK:s ordförande. Något nämnvärt bråk mellan ungdomarna förekom inte liksom att överförfriskade personer var sällan förekommande, vilket kanske var Karl Holmbergs förtjänst. Efter lördagsdansen skulle festplatsen snyggas upp på söndagsmorgonen och det blev några av oss yngre som cyklade dit ut och hoppades att några mynt hade tappats bort i villervallan, som vi kunde berika oss med vid städningen. Efter vinteruppehållet skulle det storstädas och alla fjorårslöven och nerfallna grenar på hållarna runt dansbanan och Caféskjulet, med dess bord och bänkar, räfsades undan. Vi var två bröder som tog på oss detta arbete ett par år och minnet från dagarna är doften av nyutslagen björk, fuktig mossa och fåglarnas vårliga kvitter. Karl Holmberg kom och inspekterade och planerade ibland men såg inte så respektingivande ut när han inte var klädd i polismössa. Han visade sin uppskattning genom att bjuda på eftermiddagskaffe i sin gård med systemen som värdinna. Man var fri att stanna upp och stödd mot räfsan drömma tillbaka om vad som varit och skulle bli. I minnet är det ljum vårkväll när björken står nyutslagen och starkt doftande efter en liten regnskur, som dragit förbi på eftermiddagen. På den tilltrampade stigen från vägen och planen mellan köpstånden och dansbanan är marken fuktad, luften är ren och syremättad.

Platsen för dansbanan vid Mölleröds festplats sådan den ter sig i dag. Vid eken t v hade musikestraden sin skapnad beräknad för fem spelmän. I bakgrunden, på andra sidan Almaån, skimtar Kungsgården mellan trädstammarna.

Medan musikerna på estraden stämmer instrumenten strömmar högtidsklädda ungdomar till under lågmält samtal om den vackra kvällen med dess goda förutsättningar för dans och muntration. Några slår sig ner vid borden i backen med utsikt över dansbanan. Fru Maria Sjöholm har redan kaffet färdigt för servering. Det talar luftens arom kring kaffestugan om. Andra vilar sig mot dansbaneräcket och iakttagar förstrött nytillkommande.

Här står Signe, blivande direktörsfru. Då kommer snart flickorna från Park som var hennes arbetskamrater. Där har vi "Finjas ros" med sin starkt markerade mun, vilket annars vid denna tid var mindre vanligt, tillsammans med sin mera tillbakadragna syster. Där har vi Ruth och Inga. Det gör väl gamle smen glad och hoppfull om en vals med Ruth. Bojan med en blomst i sitt mörka hår drar blickar till sig där hon anländer tillsammans med arbetskamraterna vid vårdhemmet. En annan mörkhårig slank skönhet från Ballingslöv tyr sig tätt intill sin Bertil. En Hörjaflicka som låg nära det svenska idealet: lång, blond och blåögd avlöstes för min inre blick av min första danspartner. En fräknig, gladlynt bekant som drog mig upp på dansbanan med ett "visst kan du dansa". Hon hade väl sett mitt och Sune guldsmeds försök i dansbanehörnet vilket väckt hennes moderskänslor. Flickorna betraktade säkert också kritiskt de inströmmande danskavaljererna in spe. Flera av dem kunde de ha sett på idrottsplanerna och hade de rätta takten där klarade de sig också elegant här. Lille-Kalle t ex exekverande "tangokavaljeren" med Maj-Britt, eller Arne, Finjainnern med den positiva utstrålningen till allt och alla när han fick sväva ut med sin flicka på talkat underlag.

Tankarna vandrar över till musikerna som trängts på den lilla estraden och tillvunnit sig vår stora beundran med sina taktfasta ljudkaskader såväl som smekande valsmelodier. En del av spelmännen kände man igen från paraderna med T:4s musikkår eller fotbollslagen som t ex Sture Knutsson med trumpeterna och Gösta "Coco" Lundberg vid trummorna. I Moijes orkester fanns namn från trakten som Helmer Johnsson och Helge Ljungdal, Tyringe och Sixten Lindhe, Finja samt Axel Holmgren, Gäddastorp. Visst var festplatsen enkel, med tillgång av det redan nämnda plus bod för lotteristånd eller turtips, som var populärt vid denna tid. Så var där anordning för luftgevärsskytte med pil, som också var uppskattat då. De elektriska lampslingorna under lövverket gav en trolsk och intim stämning i skymningen och hade något av nyhetens behag. Alltnog Mölleröd blev den mest frekventerade sommardansen i närområdet under krigsåren. Med sin billiga drift var besöken där också överkomliga för de i krigsberedskapen inkallade ungdomarna. De som hade en krona om dagen i fickpengar. Tillströmningen av dansande var som störst 1942-43 och då fördubblade man dansgolvet yta. Cykelparkeringen hade svällt ut ordentligt och även en och annan gengasförsedd buss med danslystna passagerare tog sig dit. Efter krigsåren steg pretentionerna på moderniteterna hos publiken och omkring år 1950 var det slutdansat i Mölleröd. Sedan den tiden gällde det för festarrangörer att bjuda på parkettgolv.

Men åter till Finjavägen som nu följde Hörlingeån. Första huset efter avtagsvägen mot Vankiva låg dolt i en grönskande trädgård. Ett redskapshus på gårdsidan med infart från Vankivavägen minner mig om min tid som varubud då jag skulle överlämna en blomsterkrans där inför en begravning. Från sin trapp visades jag av en äldre person att jag kunde ställa in den innanför dörren i uthuset. När jag öppnade dörren möttes jag av en avbalkning fullständigt klädd i vita lakan och på ett par bockar var en likkista placerad. Helt överraskad av hur man "stod lik" vid den tiden utträttade jag snabbt mitt ärende och återvände ut i solen, men episoden gav intryck för livet. Efter en tid flyttade en familj Gustavsson in här och Finja fick därmed en blivande centerhalv till fotbollslaget. Gert var namnet.

Utefter ån låg ytterligare några hus med strandtomt. Senare efter krigsåren rättades vägen från Almaån förbi Finja och nybyggnation uppstod där den gamla vägen passerades. Det var Nils och Karin Larssons Bensinstation, Edvin med fru Celi Troedssons Bilåkeri liksom Henrikssons Klackfabrik med 20 anställda som slog sig ner här. En fastighet byggdes av Åke Blomkvist.

*Nils
Larsson
och fru Karin*

Sedan vek vägen över järnvägen och in i stationssamhället. Just här var det som jag såg korkskärarens pojke "Toa" sista gången. Han kom i sin energiska något vingliga gångstil och lyfte handen till hattbrättet knyckande på nacken till hälsning. Han hade blivit avvisad från sitt kära Hässleholm till arbetshemmet på Backagården, men vandrade hem till sitt eldorado så fort tillfälle gavs.

Målning av Oskar Bergman år 1947, som visar vägskälet i stationssamhället. Vägen rakt fram mot kyrkbyn och till höger mot Hörlinge.

Flygfoto över Finja stationssamhälle. Th fotbollsplanen som blivit åker.

Finja järnvägsstation av år 1910.

Hulda Pålssons Diverseaffär med sin ursprungliga arkitektur. Konkurrenten strax intill fick ny ägare i slutet av 50-talet, Inga Pålsson som följde tidens krav och byggde nytt i bästa affärsläge för att bli överlevare.

I början av byvägen låg Hörbergs hus med butik och café och på baksidan ekonomibyggnaden som tjänstgjorde som omklädningsrum för fotbollslagen. Som bakgrund till detta utbreddes den gröna mattan med sin rektangel av vita linjer.

Framgångarna inom fotbollen var som störst 1933 då man besegrade både Hässleholms IFK och HIF, men vårsäsongen -34 blev misslyckad. Serieledningen förlorades liksom målet att avancera till skåneseriens division 1. Sedan förlorade de också flera av spelarna till olika klubbar. Vi yngre fick söka oss nya favoriter men ännu kan man känna smaken i munnen av fru Hörbergs speciella tårtbakelse när vinster skulle firas. Den kostade 10 öre.

De flesta av de fd Finjaspelarna enrollerade sig i IFK Hässleholm varför sympatierna för det laget blev noll i Finjaläget i fortsättningen. Ännu 25 år senare när en yngling från Finja försökte komma sig upp i seriesystemet och följde kamraternas val som blev IFK-laget. Då uttalade Finjasupportrarna oförblommerat sin mening från åskådarplats. Han gjorde rätt i att byta upp sig men att välja IFK var oförläpigt som den gamle målvakten Erik Lundström deklarerade. Ynglingens tid i IFK blev heller inte långvarig. Erik Lundström uppfattade jag som den sanne lokalpatrioten för Finja. Han var skolvaktmästare men hans livstid blev alltför kort. En åttaårig skolpojkes kommentar till föräldrarna var: " Finns det en snäll människa så dör han."

T:4 förband på vägen mot Hörlinge har just passerat Finja Bygdegård

För klubben i Finja blev det emellertid en publikframgång och ungdomar i räjongen blev medvetna om var samhället var beläget. Det underlättade kanske när det gällde att anskaffa medel till uppförande av bygdegård som kom att placeras vid vägen mot Hörlinge. En andel från tiden ligger kvar någonstans i byrålådorna. I minnet finns också enstaka besök i bygdegården med dans och fest såväl bröllop som 50-års sammankomster. Speciellt är väl SGU :s teateramatörers framträdanden där, en danskväll då jag skulle medverka i ett par sketcher och nerverna gjorde sig påmind. Min motspelerska hette Brita Karlsson och våra prestationer mottogs nådigt. Brita skulle i en framtid bli mor till en av "Idolerna" Tommy Blom som gjorde "come back" i TV på gamla dagar.

Stationssamhället i Finja hade på 30-talet två diverseaffärer och två kaféer, skomakare var Axel Olsson boende i Piltahuset, ett av ortens äldsta hus men som olyckligtvis brann ner till grunden år 1950, och i bysmedjan agerade Holger "Lalle" Svensson. När byggmästare Svensson från Lund byggt lasarettet färdigt i Hässleholm år 1939 fortsatte han sin verksamhet med att bygga den serie villor som uppfördes mellan Finja skola och vägen mot kyrkbyn. Tågen gjorde uppehåll för person- och godstrafik. Här levererades t ex råsprit från Hörlinge Bränneri i ekfat. Den begärliga men välkontrollerade varans väg gav upphov till många rövarhistorier vid aftonlampan. Den vanligaste kanske om kumpaner till körsvennen som väntade med borrhväng, tappningskärl och plugg på lämpligt ställe efter körvägen mot stationen. I godsvagn kunde också kommuninvånare som avlidit på annan ort komma för att med skjuts föras till vila på hemkyrkogården.

Vägskalet i Finja hade av gammalt en vägvisarsten som visade vägen till Kädarps skjutsstation och gästgivaregård. Så också mot Tyringe gästis och vägen genom Finja där den gamla kyrkan varit den samlande punkten för generationer sockenbor. Den kyrkoherde man kände speciellt varmt för var Olof Fredfeldt som föddes år 1880 i ett enkelt lantbrukarhem i Sallerups församling. Han kom till Finja år 1914 och om honom kan man säga att han närmade folket till kyrkan. Själv kommen ur små förhållanden var han väl medveten om de svårigheter som kunde uppstå hos de mindre bemedlade och förde gärna deras talan i råd och nämnder. Under hans tid i pastoratet fick Tyringe sin egen kyrka, invigd år 1925, och Hörja kyrka fick ett vackert torn till sin klocka , vidare tillkom nya skolor, ålderdomshem och kyrkogårdar (dessa senare anlagda bl a av trädgårdsanläggaren Evert Cixtensson och trädgårds-mästaren Inge Almgren).

Av bilden på kyrkoherde Fredfeldts första konfirmandgrupp i Finja kyrka ser man att enhetlig klädsel inte var ett måste . I hans sist undervisade grupp år 1937 har den likformiga klädseln anammats.

Således var kyrkoherde Olof Fredfeldt synnerligen verksam under den ämbets-tid som blev honom förunnad. En stor sorg drabbade honom och hans familj när hans son Esaias blott nioårig insjuknade och dog. Sin glädje kände han för att undervisa konfirmanderna inte bara från det egna pastoratet utan han gav sig också tid att hålla sommarkonfirmation med deltagare utifrån, ofta barn med rötter i Finjaområdet. Undervisningen försiggick gärna i prästgårdens trädgård när vädret så tillät och då kunde det bli avslut med prästgårdens fru som bjöd saft och kakor. Någon ersättning för undervisningen begärde inte Fredfeldt av elevernas föräldrar, men de som så ville fick lämna bidrag i osignerat kuvert till "Esaias Fredfeldts fond" för behövande skolbarn, bildad av församlingsbor till minne av sonen. Esaias hade avlidit 1930 och året var 1937 när kyrkoherden Olof N Fredfeldt efter en varm och arbetsfylld majdag stilla somnade in.

*Hörtingegården på 1950-
talet då strök
Hälsingborgsvägen tätt
intill bebyggelsen.*

Vägen från Finja mot Kädarp korsade åter järnvägsspåret förbi bygdegården och gick sedan över Hörlingegårdens vidsträckt gård till alldeles inpå dess byggnader. Gården hälsade vägfarande med den fräna doften från drankagraven vilken var placerad intill vägen. I drankagraven fanns spillet efter sprittillverkningen ett blivande djurfoder. Då hade man redan passerat skolan och "lafogdevillan" dessutom byns affärscentrum som bestod av två affärer där den som ägdes av "handlarkarlen" var den dominerande.

Huvudbyggnaden med en parkliknande trädgård framför doldes delvis av en iögonfallande blodbok, på den tiden ett ovanligt trädslag, som väckte beundran hos förbipasserande. Agronom Carl Ising ägde gård och bränneri och hade en trädgårdsmästare Olof Nilsson som skötte odlingarna av blommor och grönt. Nilsson hade samlat sina meriter vid Bäckaskogs Kungsgård och Hovdala slottspark. Han skulle från år 1921 planera och sköta Hässleholms Stadspark där sedermera sonen

Gunnar Nilsson "Trädgård" verkade intill pensioneringen. I skogsbrynet runt åkrarna låg husen för arbetsfolket tätt och längre upp i skogsbackarna låg torpen med sina strävsamma brukare.

Huggedrängen August Andersson, Hörlinge gård på väg med sina reparationsattiraljer.

Till ett av dessa torp kom Jöns Magnusson från Torsås i Kronobergs län omkring år 1880. Han hade vandrat ner mot Skåne för att söka utkomstmöjligheter som inte stod till buds på hemorten under dessa nödår. Om det inte var bra i Skåne heller så var det i alla fall bättre än hemma. I Mammarp nära Tyringe fick han en arbetsplats och kunde meddela hem att hustrun kunde vandra ner med barnen på vårkanten. När värmen kom i maj startade hon med sjuåriga Kristina vid handen och en liten på armen. På ryggen bar hon näverkonten med kläder och färdkost. Hon räknade med att få deltaga som extrahjälp i vårbruket under vägen ner för att betala mat och logi och kanske erhålla vad vi idag skulle kalla lift med någon hästskjuts. Vid midsommartid var familjen samlad i Mammarp och skulle så vara i två år. Vid Hörlinge gård hade driftige Jonas Nilsson tagit vid och utökat tillverkningarna där. Hit sökte Jöns anställning och när ett torp blev ledigt uppe på åsen bortom gårderna blev det hans nya adress. Kring torpet fanns en liten åkerlapp omgärdad av en stengärdesgård där grönsaker och potatis kunde odlas för familjens behov. Vatten fanns i en källa 80 m bortåt vägen. Fyra barn växte upp i torpet som hade två av sidornas stenmurar ingrävda i backen.

Endast ett av barnen, Kristina, skulle stanna i Hörlinge efter konfirmationen. Ellen, i sin tur, flyttade till Hässleholm och gifte sig med trafikbiträdet Anders Rydstedt. De hade barnen Viking som utvandrade till Amerika, typograferna Gustav och Erik samt flickorna Ella, Ulla och Anna-Lisa.

Likaså gjorde Emma gift med gjutmästaren och verkstadsarbetaren Åkesson vid Hässleholms Verkstäder med barnen Hilding och Gösta samt flickan Edith och barnbarnet Åke.

Dottern Kristina blev Hörlinge trogen och arbetade vid gården där hon träffade sin blivande make kusken Johan Nilsson. Han var inte ensam om att intressera sig för den välväxta och tilldragande arbetsmyran med sina rakt på sak framförda synpunkter. Det var inte vanligt på den tiden att en ung flicka skaffade sig ett dragspel, lärde sig spela och sjunga därtill. Ljumma kvällar kunde hon sitta på en stor sten utanför torpstugan och låta sin klara röst genljuda ner över den avverkade slutningen mot byn. När sedan dragspelets lockande toner trängde igenom sången samlades snart ungdomarna på gårdsplanen och tog en svängom.

Kristina och Johan

Vägens starka lutning nerför åsen manade till försiktighet och när ungdomarna blev varma och pausade med dansen kom ofta samtalen in på " smörgubben " som åkte in till Hässleholm om torgdagarna med allehanda produkter från torparna till försäljarna där. En morgon stegrade sig hästen plötsligt, någon menade att älgar passerat över vägen och att vittringen efter dessa skrämde hästen i sken. Det gick i rasande fart nerför lien och i den svaga kurvan välte trillan och körsvennen kastades ur och slogs ihjäl. Ungdomarna i trakten som stilla sommarmorgnar vakat in soluppgången berättar att de hört ljudet av en skjuts i hög fart passera nerför vägen. Då de undrande närmade sig för att se ekipaget var allt stilla och tyst.

Något som ytterligare gjorde platsen skrämmande för mörkrädda personer var en händelse efter kriget när "spanska sjukan " härjade. En familj med flera barn som bodde längre upp efter vägen drabbades svårt av denna. Vid ett tillfälle dog två av barnen samtidigt. Grannarna vid vägen hade som brukligt var dekorerat med granris vid förbifarten och fattat posto med sina barn för att säga farväl när vagnen med de små kistorna skulle passera mot Finja kyrka. Genom tystnaden hördes avlägsen klockklang från kyrkan, så kom anslagen av bromsande hästhovar och knaster från vagnshjul. Just som de närvarande blottade sina huvuden inför dödens majestät, böjdes topparna på ungbjörkarna vid vägen och rätade inte upp sig förrän vagnen passerat. Det sus av vind som de äldre väntat sig förnams inte.

År 1955 i början av december omtalas en olycka på samma plats i tidningen Norra Skåne.

Flickor fann skolstäderska i Hörlinge död vid väggkanten

Fru Astrid Johansson hittades död på fredagsmorgonen på Hörlingevägen.

Två flickor på väg till skolan fann på fredagsmorgonen städerskan vid Hörlinge skola fru Astrid Johansson död vid väggkanten. Hon hade troligen legat död i nära en timme efter att i den branta backen från Grånsbyggeå ha lärt omkull. Hon var 57 år gammal.

Fru Johansson brukade vid halv åtta gå till skolan — en sträcka på ett par kilometer — för att värma upp läskerna. Stämningen utförde hon på eftermiddagarna. För halv åtta var hon vanligtvis på väg hem igen. De två flickorna fann den döda städerskan strax före halv åtta och de underrättade genast en handlare och en läkare, som omedelbart rekvirerade ambulans och begav sig till olycksplatsen.

De två flickornas fanns den döda där nära väggkanten. Hon låg med huvudet mot vägen.

Hur olyckan tillgätt är inte fastställt. Men har troligen varit klarlagt, men att döma av omedelbart mist medvetandet och därmed svårt av stora köllningar i huvudet. Fru Astrid Johansson har under senare år varit sjuk. Hon med cykeln kom några meter. Huvudet fick la emot den här-

F d kusken vid Kädarps skjutstation Johan Nilsson blev maltberedare på Hörlinge bränneri och gift med Kristina Jönsdotter. De köpte ett litet torp med så mycket jord till som de kunde sköta bredvid sin tjänst på Hörlingegården där Kristina deltog i mjölkningen. Barnaskaran som växte upp här stannade vid sju och eftersom torpet gränsade till Kristinas föräldrars bostad kan man förmoda att barn tillsyn och ålderdomshjälp utbyttes till det bästa. Inget av barnen skulle som vuxna stanna och finna sin utkomst i Hörlinge. När de konfirmerats och fått sin sexåriga skolutbildning kompletterad av fars och mors råd och recept vid inläringen av ett hems alla göromål var de redo att söka sin lycka där ödet ville placera dem. Ett hade de dock gemensamt. Alla besökte hemmet så fort tillfälle gavs vid högtider och ferier, samtidigt som de kunde ge föräldrarna ett handtag om så behövdes på äldre dagar.

I ditt anletes svett ska du äta ditt bröd.

Vägen och torpet

Johans bror med fru återkom från Amerika efter många år däröver i skräddaryrket.